

BOLJŠEVIZAM KONKRETNA APOLOGIJA

OKRUŽNICE „RERUM NOVARUM“

»L' égoïsme pas plus que la haine n' ont jamais rien fondé sur terre. L' égoïsme et la haine sont des puissances de destruction. L' amour seul est une source de fécondité. — Ni egoizam ni mržnja nisu ništa stvorili na zemlji. I egoizam i mržnja samo razaraju. Jedina je ljubav izvor plodnosti.«

Paul Comlet¹

NALAZIMO se u razdoblju socijalne i ekonomske krize.

I. Unaprijed raskrinkane utopije.

Pomno pripravljena i dugo iščekivana enciklika o »Stanju Radnika« ugliedala je svijetlo dne 15. svibnja 1891. Papa ide odmah na izvore radničkih nevolja i pronicavim okom iskušanog socijologa niže prave uzroke svih socijalnih nedaća:

Prošli (t. j. 18.) je uvijek ukinuo radnička udruženja, cehove, a na njihovo mjesto nije ništa nova zasnovao i tako ih ostavio bez zaštite. — Iz javnih su uređaba i zakona odstranjena sva vjerska načela, i stoga je malo pomalo došlo do toga, da su radnici osamljeni i bez obrane bili predavani nečovječnosti gospodarima i neobuzdanoj pohlepi protivnika. — Zlo je još povećala nezastitna lihuva, koju je Crkva ne jednom izrično osudila, ali je pohlepni grabljivci i sebičnjaci vrše na drugi način. — K tomu još pridolazi, što je gotovo sva industrija i trgovina došla u ruke nekolicine bogataša i mogućnika, koji su narinuli gotovo ropски jaram bezbrojnom mnoštvu proleteru.« Dublje i ispravnije prognoze socijalnog pitanja nije prije ni poslije Leona XIII. dao nitko.

Praktični Papa - socijolog obazire se odmah za lijekovima. U glavnom su tada javnim životom vladale dvije struje: liberalizam i Marksov još mladi socijalizam. Prvi nije mogao pružiti nikakva lijeka, jer je sam bio glavni i neposredni krivac svih zala. No zato je drugi već radi svojih novotarija, a pogotovu radi svoga demagoškog laskanja nižim instinktima neprosvijetljene mase, zbog svojih simplicističkih rješenja, sve više i više preotimao maha. Neupućeno i ugnjetavano radništvo stalo je doskora na nj gledati kao na jedino spasenje. Nije jadno ni slutilo, kakvo im zapravo ropstvo donosi taj novi mesijanizam.

Leo XIII. ustaje na obranu najzapuštenijih od sviju i brani ispaćeno radništvo nesamo od bezdušnog pritiska odozgo, već i od

¹ L' Eglise et le Problème Social, 2e éd; p. 194.

naivnoga, utopističkog i baš stoga opasnog zavođenja sa strane onih, koji su se zavlačili među njegove redove kao najiskreniji mu prijatelji: Papa razotkriva zakulisnu pozadinu socijalizma i bratškog mu komunizma.

U par dubokoumnih odlomaka upire prstom na svu nepravdu i štetu, što je socijalističko rješenje nanosi najviše baš radničkom staležu:

»Da se to zlo izliječi, socijalisti raspiruju zavist siromaha prema bogatima, te tvrde, da valja dokinuti privatni posjed dobara, a mjesto toga učiniti zajedničkim svima pod upravom ljudi, koji su na čelu ili općine ili države.« No papa Leo odmah dodaje: *»Sličan postupak nije nikako kadar da stane na put toj borbi, a i stanje radnika, mjesto da olakša, još kud i kamo više otežava. Osim toga je takav način postupanja posve nepravedan, jer vrijeda zakonita prava posjednika, iskrivljuje dužnosti države i ide za tim, da iz temelja poremeti vas društveni poredak.«*

Papa dalje precizira svoju misao proglašujući socijalizam škodljivim za radnike:

»Neposredna svrha, koju radnik pri svom poslu ima pred očima, jest ono dobro, što će ga zaslužiti i pravom posjedovati kao svoju vlastitu stvar... On naime od svoga posla očekuje strogo i neopozivo pravo, da nesamo primi plaću, nego da tom svojom plaćom također potpuno slobodno raspolaže... da je stavi na stranu kao prištednju, ili da je uloži u kakav posjed, jer takav posjed zaista nije drugo, nego sama plaća, koja je dobila drugo lice, i zato će ovako kupljeno zemljište isto tako biti u vlasti radnika kao i plaća radom stečena...

Time dakle, što socijalisti hoće da imetak pojedinaca prenesu na zajednicu, baš tim još gorim čine položaj svih radnika, budući da im oduzimlju slobodu u raspolaganju s njihovom plaćom, a tako im ujedno otmaju svaku nadu i mogućnost da umnože svoje kućanstvo i poboljšaju svoje stanje.«

No socijalizam nesamo da nanaša štetu radniku, on vrijeđa i najelementarnija prava radnika — kao čovjeka pojedinca. Papa nastavlja:

»Što je još gore, taj se predloženi lijek očito protivi pravednosti, jer je sama narav dala čovjeku pravo na privatni i osobni posjed.«

Privatno naime vlasništvo neminovno slijedi iz razumne ljudske prirode: *»Ono po čemu se čovjek uzdiže nad životinja i po čemu se on od nje bitno razlikuje, jest razum i duh.«* Čovjek prema tome ima sposobnost, a često puta i dužnost, da se sam pobrine za svoju budućnost, budući da je gospodar svojih čina. *»On se stoga, pod vodstvom vrhovne Providnosti Božje sam upravlja svojim savjetom, i zato je u njegovoj vlasti da odabere stvari, za koje drži, da više odgovaraju njegovim nesamo sadašnjim nego i budućim potrebama. Odatle slijedi, da čovjek mora imati u svojoj vlasti nesamo plodove zemlje već i samu zemlju, jer vidi, da mu zemlja svojom plodnošću osigurava budućnost. Potrebe svakog čovjeka neprestano se vraćaju; danas im udovoljimo, sutra opet novo zahtijevaju. Morala je stoga priroda dati čovjeku neku stalnu stvar, koja će vazda ostati, odakle bi se mogla iščekivati neprekidna i sveudiljna pomoć, a takvu može da daje jedino zemlja sa svojim plodovima...«*

Socijalni Papa ide u svojoj analizi još dalje i veli:

»Istina je, zemlja pruža čovjeku u izobilju svega, što mu je potrebno da uzdrži i usavrši svoj život, no ona toga ne bi mogla da učini sama od sebe, kad je čovjek ne bi gajio i obrađivao. Tim naime, što čovjek u obrađivanju i sticanju prirodnih dobara ulaže vještinu svoga uma i sile svoga tijela, tim samim pripaja on sebi onaj dio materijalne prirode, koji je obradio: u kojem na neki način ostavlja lik vlastite osobe... Kako se polje silno mijenja pod vještom rukom marnoga težača: od divljeg postaje iskrčeno, od neplodnog — plodno! Ono, što je zemljište učinilo boljim, tako se s njim združilo, da ga je velikim dijelom nemoguće od njega odijeliti. A dopušta li pravednost, da netko drugi posjeduje i uživa zemlju, zalivenu tolikim znojem onoga, koji ju je obrađivao? Kao što učinci slijede uzrok, koji ih je proizveo, tako i pravednost zahtijeva, da plod rada pripada onima, koji su u nj svoj plod ulagali.«²

Gruba nepravednost socijalističkog rješenja još se jasnije očituje, kad se promotre prirodna prava obitelji, osobito očeva, prava obiteljske glave.³

Leo XIII. završava svoja opažanja o socijalizmu — odnosno komunizmu — s par genijalnih stavaka, koji svojom jasnoćom i sigurnošću sličje proroštvu, svojom plastičnošću podsjećaju na viziju:

»No osim nepravde tog sistema lako je razabrati sve užasne posljedice, koje iz njega proizlaze: zbrka i nered u svim društvenim slojevima, odurno i nepodnošljivo ropstvo za sve građane. Otvoren bi bio put međusobnoj zavisti i neslozi; ugušena bi bila poticala za talente i um pojedinaca, te bi tako nužno presušili i svi izvori bogatstva, a na mjesto one jednakosti, o kojoj toliko sanjare, došlo bi jednako nevoljno, jedno i potišteno stanje sviju ljudi bez razlike.«

Reklo se — i ponovilo se ne jednom —, da je vrijeme najbolji sudac. Pustite kojigod filozofski sistem, da zađe u život, da aplicira svoje teze i hipoteze, pa će doskora u sukobu s mnogobrojnim životnim realnostima izbiti sve njegove apriorne generalizacije, nepredviđene poteškoće, nezamijećene praznine. Dakako, da se te improvizirane eksperimentacije vrlo skupo — a nerijetko i katastrofalno — plaćaju.

I stoga baš u tome i jest snaga i veličina prave i realne filozofije, što posjeduje objektivnu i apsolutnu Istinu, i posjedujući tu Istinu, neprevarljivo i nepromjenljivo pokazuje put generacijama

² Ljudi, zaraženi socijalističkim sofizmima, mogli bi tu formulu: *»plod rada pripada onima, koji su u nj svoj trud ulagali.«* krivo shvatiti u svom socijalističkom smislu: *»izrađena stvar. onome, koji ju je izradio.«* Napominjemo, da se gornji princip u potpunom svom opsegu ima primijeniti samo na stvari, koje još nitko ne posjeduje. U tvorničkim poslovima sirovine pripadaju poslodavcu. Onaj osobni žig, što ga radnik svojim poslom stavlja na neizrađenu materiju, koji bi ga u slučaju, da ta materija nije već u posjedu, učinio njenim vlasnikom, taj pečat osobnosti otkupljen je radničkom plaćom. Vidi o tome najopširniji komentar enciklike R. N.: *Ecole Normale Sociale: Commentaire Pratique de l'Encyclique Rerum Novarum, Paris, Spes, str. 50.*

³ Vidi o tom članak o. Cathreina D. I., Porodica i država u ovom broju.

svih vjekova, govoreći im decenije i milenije unaprijed, na kojim se putovima mogu da nađu plodna rješenja, a koji su od tih putova a priori osuđeni na opasnu sterilnost.

U svijetlu te vjekovne filozofije — *philosophia e perennis* —, pomagane božanskom jasnoćom evanđeoske objave, Leo XIII. četrdeset godina unaprijed proriče navedenim stavkom svakoj realizaciji marksizma fiasko; proriče joj, da će mjesto rješenja socijalnog pitanja donijeti ropstvo i jednako u bijedi.

Prvi pokušaj svestrane i potpune realizacije tog socijalizma nalazimo u boljševičkoj Rusiji. Promatramo ga već četrnaestu godinu. Mnogi su u njem pojavi tako karakteristični, tako konstantni, da se sa sigurnošću mogu iz njih izvesti neki stalni i općeniti zaključci. Neka nam sovjetski dokumenti otkriju, da li je auktor *Rerum Novarum* dobro progledao marksističko rješenje socijalnog napose radničkog pitanja. Neka to bude neke vrste »*experimentum crucis*« i za katoličko i za marksističko shvaćanje!

II. Ostvarena predviđanja.

Izvježbani su boljševički demagozi obećavali prije i na početku komunističke revolucije neiskusnim i neupućenim radničkim masama sve i sva, pravi raj na zemlji.

Zamamljivo su šaputali u uši jadnoga radnika, grmili mu na protestnim skupštinama i meetingima: gle, ove palače, dvorce, vile, javne zgrade... sve će to biti tvoje — radničko. I to je upalilo! Ta, kako i ne bi! Ruski je radnik — izmaran socijalnim nevoljama dugih decenija, utučen nadljudskim naporima velikoga rata — s blijeskom u očima poslušao glas i odviše privlačljive sirene, on se sa zanosom dao na provođenje boljševičke revolucije. No brzo je prekruta realnost podrezala krila slatkih utopija. Baš kod stanova imao je ruski radnik da ponajprije osjeti — a osjeća još danas — sav grubi cinizam boljševičkih obećanja.

Za prve četiri godine revolucije, od 1917 — 1921, broj se stanova, koji su postali neupotrebljivima podigao u Moskvi od 6.000 na 61.000. Na početku godine 1923. nalazi se u samoj crvenoj prijestolnici 465.000 ljudi bez stanova, od toga jedna trećina radnika. I u Lenjingradu — bivšem Petrogradu — nije bolje; i tamo je na stotine i stotine kuća postalo neupotrebljivima, jer se ni jesu na njima obavili nikakvi popravci, pa se tako pretvorile u ruševine. Ima na tisuće slučajeva, gdje više obitelji stanuje zajedno u jednoj prostoriji kao u kakvom toru.⁴

Pustimo međutim te početne godine boljševizma, da nam se ne bi dobacilo: pa to je neizbježno u prvom stadiju revolucije. Primaknimo se kasnijim periodama, kad je boljševizam doživio i preživio svoju drugu i treću fazu i imao vremena, da se pobrine

⁴ *Les Dossiers de l'Action Populaire*, 10. V. 1929.

bar za svoje najprivilegovanije — za radništvo. Zaredajmo — onako na sreću — po velikim sovjetskim dnevnicima: *Pravdi, Izvestijama, Trudu* i drugima, pa će nam — unatoč Argusovim očima boljševičkih cenzora oni sami otkriti prave stranice boljševičke realnosti.

Počnimo s g. 1925. *Pravda* se od 26. III. 1925. tuži na tvornicu *Kari Marx* u Viazniki, oblast Vladimir: »Od 150 obitelji nijedna nema mjesta, što joj ga propisuje zakon; osam do devet osoba žive u jednoj sobi. Djeca se polučne posuđa; ljudi se guraju jedan preko drugog, na svim stranama smeće i gad... vas je zrak okužen užasnim zadahom.« Isti list od 17. travnja veli o radničkim kasarnama u okolici Ivanovo - Vosnesensk-a: »Gotovo u svakoj od maležnih sobica stanuju dvije obitelji... Sve vrvi od stjenica i žohara; u susjednim zgradama stanje je još strašnije — nikakve u njima higijene...« 6. svibnja donosi *Pravda* izvještaje o drugim tvornicama: U Kostromi, o tekstilnoj industriji Moskve, gdje »više od 75.000 radnika i namještenika nemaju stana«, o zlatnim rudokopima na Leni »Radnici jadno životare u velikim i mračnim barakama; oženjeni i neoženjeni — sve izmiješano. Najsrećniji od njih žive u malim stanovima, koji nalikuju na svinjce — i to dvije do tri obitelji zajedno. Mnogi od njih nemaju nikakve strunjače i spavaju onako odjeveni. Ventilacije nikakve... rojevi stjenica... smrad i nečistoća kraljaju.«

Pravda od 24. lipnja opisuje život općinskih radnika boljševičke prijestolnice: tri čovjeka spavaju na dva kreveta, koji su postavljeni jedan pokraj drugog; neki od njih spavaju na zamazanom podu, neki na hodnicima, a nerijetki čak i pod krevetima; ako vrišeme dopušta, onda se spava i na dvorištu. Ne manjka tu ni žena, koje s djecom na prsima žive u tom blatu... 11. srpnja isti list piše o radnicima tvornice *Profintera*, oblast Briansk, da u svojim barakama »imaju često puta stan od 3 i po četvorna metra za jednu obitelj od osam osoba, a kojiput i od dvanaest do šesnaest osoba... Odatle slijedi silno širenje raznih bolesti, osobito tuberkuloze, koja je zarazila blizu 80% radništva.«

Mjesec dana kasnije — 26. kolovoza — iznosi *Pravda* podatke o životu radnika u mjestu G.-K., oblasti Vladimir, koji nisu nimalo utješniji.

Mogli bismo nanizati na hiljade sličnih primjera iz iste godine, ali nije ni g. 1926. manje zanimljiva. Evo samo par najtipičnijih slučajeva, koji nipošto nijesu osamljeni.

Trud, koji je kao središnje glasilo komunističkih sindikata vrlo dobro informiran o radničkim prilikama, u mnogim od svojih brojeva iznosi stambenu bijedu ruskog radnika. Tako u svom broju od 25. ožujka 1926. opisuje jedno stanje u duhanskim nasadima sjevernog Kavkaza; broj od 20. travnja veli za Moskvu: »sezonski se radnici nagomilavaju 10 do 15 u kakav kutić, gdje normalno stanuju samo dvojica; u nekoj podzemnoj prostoriji stisnulo se na pod 26 radnika, no većina njih proboravlja noć na kolodvorima, po ulicama.«

O prilikama rudara na Uralu saznajemo iz istog lista dne 29. travnja da nisu ništa bolje. U tekstilnoj industriji 282.000 radnika žive u nesnosnim prilikama; mnogi željezničari moraju da spavaju u vagonima, čak i u onima, u kojima se vozi tekućina... (2. lipnja)

Rabočaja Gazeta od 23. lipnja veli za tvornicu Komunistička Predstraža: *radnici prebivaju u kasarničkim sobicama; kadikad njih četrnaest u jednoj; gotovo je svaka sobica razdijeljena na dva kata, poput kabine na lađi; na svakoj dasci stanuje jedna obitelj; nerijetko se događa, da djeca i trudne žene panu na tvrdo tlo.* — U okolici Moskve, u kasarni Francuska, u 40 soba stanuje 80 obitelji od 250 osoba. 600 drugih radnika prisiljeno je da se povlači po smrdljivim izbama okolice; »spava se na daskama i pod daskama, na stolovima i pod njima; noću, čovjek ne može da izade: sav je pod pokriven ljudskim tjelesima.« (24. VI.) i t. d., i t. d...

Prelistajmo malo anale jubilarne godine — 1927 —, te desetgodišnjice boljševičke revolucije. Vestnik Truda u devetom broju 1926. predviđa, da će u jubilarnoj godini u samoj okolici Doneca 30.000 radnika ostati bez stana; u petrolejskim radnjama u Baku, ostat će ih 40% bez skrovišta. Trud od 27. travnja 1927. ponovno ističe strašnu stambenu krizu: sve pretijesno, prljavo, zaraženo.

Dakako, da to sve ne ostaje bez kobnih posljedica za zdravlje iscrpljenih radnika. Trud od 2. srpnja 1926. iznosi rezultate neke inspekcije: u jednom okrugu Moskve od 1.585 mladića njih 1.120 je bolesno; slično u Jaroslavu, gdje je prema izvještaju Komsomolskaje Pravde od 28. X. 1927. polovica mladih radnika sušičava ili slabokrvna.

Boljševici se rado hvastaju u stranom svijetu svojim uzornim Radničkim domovima. Istina, ima ih nekoliko uzornih — i ti se pokazuju nepućenim turistima Evrope i Amerike — no rijetki su oni sretnici, koji u njima stanuju. To su samo oni najprivilegovaniji od najprivilegovanijih. Ostala radnička masa stanuje također kadikad u domovima — ali kakvim! I tu se sovjetska štampa i nehotice izdaje.

20. XI. 1926. piše Pravda: *oko tvornice T. na Uralu sagrađeno je više radničkih domova; još iste godine bile su kuće tako prokisle, da je kiša padala kroz krov.* Trud od 20. IV. 1927. jadikuje: *u tim se domovima već nakon nekoliko mjeseci ne može stanovati; neki se poslije dvije, neki već poslije jedne godine moraju posvema da obnove; radnici su većinu od tih kuća napravili sami, bez plana, bez graditelja i bez nadzora (7. VII. 1927.)* Izvestija javlja 21. VIII. 1927. iz Harkova: *posagradilo se na desetke radničkih domova, no nedavno se srušila čitava jedna nova četvrt; zidovi i krov su već šuplji; strop se njiše, vrata su se i prozori izbočili, voda odasvud prodire... materijal gnjio.*

Godine 1928. započinje famozna Pjatiljetka — petgodišnji plan. I ona ne popravlja radničkih nevolja. Osvijetlimo je samo s par primjera. Pravda od 1. IV. 1928. kaže za tvornicu Crveni Tkalec: *kad čovjek uđe u radnički dom, spopada ga za grlo užasan i nepodnosljiv smrad: gnjili kupus, sanduci sa svojim smećem, zamazana voda, dim, prljavi nužnici.* Komsomolskaja Pravda od 11. V. 1928. veli, da od 200.000 mladih radnika u bazenu Donec polovica njih spava na golim daskama, u prljavim barakama. Slično je prema Trudu od 10. VIII. s radnicima kanala Dargom.

I 1929. godina ne pokazuje u tom pogledu nikakva napretka. *Pravda* od 22. siječnja 1929. donosi radničke tužaljke s Dona: »Gušimo se, tako smo naključani jedni na druge.« *Krasnaja Gazeta* (22. III.) veli za radnike u Lenjingradu: od 45.200 radnika, koji bi pripadali u zgradu, stane ih samo 1.245; sada se prave stanovi za još 4.000 radnika; ostalih 40.000 ostat će dakle bez krova. — *Komsomolskaja Pravda* od 2. travnja izvješćuje: prošle je godine došlo u okolicu Moskve 120.000 privremenih radnika; ove godine ih se očekivalo 180.000; noćna zakloništa mogu da prime samo 2.000; ostali će stanovati — tko zna gdje.

I te se godine sagradilo radničkih domova. No *Trud* (26. VII.) o njima opaža: gradi se bez plana, bez proračuna; nema dosta materijala, a i onaj, što ga imaju, nije dobar; jedva se svršile neke zgrade, već ih treba temeljito popravljati; često puta se čitave gradnje same sruše; osam se raznih organizacija najednom upliće i miješa u istu gradnju. Ponavljaju se sve pogreške prošle godine.

I da ne duljimo, godina 1931., godina velikog sovjetskog dumpinga nije srećnija za ruskog radnika. Crveni diktator je znao, da izbací na svjetsko tržište hiljade tona ruskog drveta, žitarica i drugih proizvoda — i to u bescjenje — , nije mu bilo stalo, da olakša patnje žuljavih radničkih ruku, da im barem malo snošljivijim učini njihov ropski kuluk.

Trud od 15. veljače ove godine govoreći o kolosalnoj električnoj centrali na Dnjepru — *Dnjepostoj* dodaje:

»Dnjepostoj ima da se čime hvali. No ima u njemu i stvari, koje pokazuju, da se sindikati nimalo ne zanimaju za život radnika... U Dnjepostoju nije organizovan prenos bolesnika; oni se često puta nalaze u istim prostorijama sa zdravima, a velika je pogibelj, da ih ne zaraze. Bolnice su uvijek prenatrpane. Bolesnici leže u kupaonicama i po hodnicima...

No u radničkim stanovima još je mnogo gore, nego u bolnicama. Ljudi kraj Dnjepra nemaju... pitke vode. Voda nije filtrirana; moraju vrlo daleko po nju... Barake su blatne; nema ni praonica ni kupki. »Već mjesec dana nisam promijenio košulje«, tuži se jedan iz doma br. 9.«

Slične tužaljke iznosi i list *Za Industrijalizaciju* (15. II. 1931.) o golemoj industriji željeza na Uralu:

»Pomanjkanje radničkih stanova pokazuje, da se nacrt za gradnju vrlo slabo pripravió. Jednako je slabo i s radničkom hranom, njihovom opskrbom u manufakturnim proizvodima, sa školovanjem djece, s liječničkom pomoći. U Magnitogorsku se najmanja briga vodi o socijalnom organizovanju radništva i njegovim životnim potrebama.«

A Pravda od 16. veljače i od 20. ožujka 1931. puna je sličnih strahota.

Navedeni citati i primjeri nisu osamljeni ni vješto probrani. Oni su prikaz redovitih, svakodnevnih prilika u sovjetskoj Rusiji. Govore većinom samo o tvornicama i naseljima, kojima boljševici još najviše pažnje priklanjaju. Stoga očividno i nepobitno dokazuju, da boljševizam nije riješio ra-

dničkog pitanja, i da nije ni kadar da ga riješi.

Da je stambena kriza za ruske radnike općenita i redovita, i da je boljševizam, dok ostane boljševizmom, ne će moći da riješi, potvrđuje i mišljenje inženjera Maksa Henkarta, koji se nedavno vratio iz Rusije. Njegov je sud vrlo pouzdan, jer je i sam aktivno sudjelovao pri izradivanju nacрта za Pjatiljetku. On o radničkim domovima veli:

Nastanjene radničke obitelji u tim domovima jedne drugima smetaju, odatle nastaju neprekidne svađe, a nerijetko i tučnjave. Kako su kuhinje, kupaonice i zahodi zajednički, to se radi njih rađaju neprestane kavgе, jer lo ni do čega. Jedna obitelj zaviđa drugoj, djeća se njihova među sobom svađaju i tuku, i tako od tog zajedničkog komunističkog života nastaje pravi pakao, od kojeg domaćice imaju da najviše pretrpe.⁵

No boljševičkog radnika ne progone samo šuplji krovovi i zamazani podovi prenatrpanih baraka, on — pod svojom »radničkom, proleterskom vladom« ne može nikad da se dosita najede, da po miloj volji raspolaže sa svojom krvavo stečenom plaćom; on mora često puta da skapava od gladi, da po cijele sate i dane stoji u redu pred boljševičkim aprovizacijama kao za vrijeme najgorih ratnih vremena.

Boljševici se mnogo razbacuju sa svojom »povećanom radničkom plaćom«. Promotrimo je malo izbliže!

Godine 1927. poprečna radnička plaća iznosila je 60 rublji — červonec; nominalna vrijednost rublja bila je u to vrijeme oko 30 dinara, no realna njegova vrijednost u unutrašnjosti zemlje nije se dizala nad 12½ dinara. God. 1929. plaća je radnička povišena na 74 rublji 73 kopejke; rubalj te godine (kao i danas) vrijedi u zemlji stvarno 7½ do 10 dinara. Iz svega toga izlazi, da je poprečna radnička plaća iznosila mjesečno godine 1927. 750 dinara poprihici, a godine se 1929. radi pada realne vrijednosti rublja spustila na kakvih 740 dinara.

No od toga valja odbiti sve moguće poreze i prireze na tu krvavu radničku plaću: redovito se odbija za svijetlo, za loženje i slične potrepštine — to je još prilično normalno; no posve je abnormalno — i to postoji samo u boljševičkoj Rusiji — da se radnici tiraniziraju, da se pretplate na komunističko glasilo, koje nitko živ rado ne čita; da se »slobodno« na javnim skupštinama — na kojima se uvijek glasuje javno, dizanjem ruke, i tko se god usprotivi odozgo diktiranom prijedlogu, biva uklonjen s posla, a

⁵ *Promesses et Réalités Soviétiques*, Edition CILACC, Bruxelles, 1931, str. 19.

gotovo redovito također smješten pod blagonaklonu zaštitu GPU, koja mu osigura posao u sjevernim šumama i stan na Sibirskom ledu — da se »s a m i« odluče, da će n. pr. 5% od svoje mjesečne plaće žrtvovati sad za jedan novi aeroplan, što će se pokloniti crvenoj vojsci, sad će opet žrtvovati od svoje plaće, da se tobože pomogne engleskim rudarima u njihovu štrajku, sad opet da se ovdje ili ondje pojača boljševička propaganda i t. d. i t. d. Vješt je Staljin, kad treba da poput pijavice siše krv golorukom radniku...

Kad bi radnik — i tu despotski okljaštrenu plaću — bar primio na vrijeme. No i tu boljševička administracija poznaje metode, koje se drukčije nigdje na svijetu ne prakticiraju. Zakašnjenje — i to zakašnjenje od više mjeseci, to je u sovjetskim isplatama nešto posve redovito i prirodno. Boljševički listovi su puni vijesti o tim zakašnjelim plaćama. Tako n. pr. Trud od 25. III. 1926. izjavljuje: »Plaće nijesu nikada podijeljene u pravo vrijeme.« Isti list — da spomenemo samo dva primjera — veli (10. VIII. 1928.) da su radnici kanala Dargom isplaćeni nakon dva i tri mjeseca; u broju od 10. VIII. 1929. piše o učiteljima na srednjoj Volgi da još u kolovozu nisu primili svoje plaće za travanj.

Pa i kad radnik jednom — nakon višemjesečnog čekanja — dobije tu svoju jadnu plaću, da li mu ona osigurava miran i bar donekle snošljiv život? Cijene živežnih namirnica dat će nam najbolji odgovor na to vitalno pitanje.

Prije svega moramo da napomenemo, kako se u Rusiji sve potrepštine dobivaju na karte — kao ono kod nas za vrijeme rata. Stoga je cjelokupno stanovništvo razdijeljeno na više kategorija. Te se kategorije od vremena do vremena mijenjaju; na koncu 1930. bile su poredane ovako:

Prva kategorija: radnici, koji teško rade.

Druga kategorija: radnici, koji se ne bave napornim tjelesnim poslom.

Treća kategorija: članovi radničkih obitelji.

Četvrta kategorija: djeca.

Peta kategorija: namještenici i svi intelektualni radnici.

Šesta kategorija: Sve osobe, koje ne ulaze u gore navedene kategorije.

Sedma kategorija: osobe, koje su lišene političkih prava, svećenici, trgovci, bivši trgovci, politički kažnjenici i t. d. — Ta sedma kategorija ne dobiva ništa.

Prve dvije kategorije dobivaju 600 - 800 grama kruha na dan, a slijedeće četiri 300 - 400 gr. Radnici teških poslova imaju pravo na 125 - 200 grama mesa, a ostale kategorije na 75 grama. Ističemo imaju pravo, jer ga uistinu ne dobivaju redovito. Meso, jaja, maslac idu u t. z. »manjkave namirnice«, kojih u kooperativama nema dosta, stoga ih dobivaju samo privi-

legovani komunisti. Mlijeko, maslac i jaja nedostaju u tolikoj mjeri u kooperativama, da ne zadovoljavaju ni potrebe djece, koja kod toga imaju prvenstvo. Što ne možete da nabavite u kooperativama, morate da kupite — ako imate čim — u privatnih trgovaca, kod kojih je — radi užasnih poreza i nameta — sve četverostruko i peterostruko skuplje.

Tako se n. pr. kilogram mesa prodaje na trgu za 167 dinara. U vrijeme prošlogodišnjeg nasilnog kolektivizovanja seljačkih imanja živežne su namirnice nevjerovatno visoko poskočile: kilogram maslaca se n. pr. digao od 75 na 650 dinara; meso od 30 na 167; litra mlijeka od 6.20 na 50; jaje od 2 na 14; krumpir od 0.75 na 6.50 dinara kilogram. Neke se namirnice dobivaju samo u minimalnoj mjeri — i to prema hirima boljševičke administracije. U Moskvi se n. pr. dobije na mjesec $1\frac{1}{2}$ kg. šećera, u Tveru samo 600 grama, a u Vladimiru dapače samo 400 grama šećera za cijeli mjesec. Pa i popularni čaj dijeli se u mršavoj, jednoj količini. Radnik, koji je učlanjen u kooperativu, ima pravo na 50 grama čaja mjesечно; oni, koji nijesu članovi kooperativa, primaju samo 25 grama. Radi pomanjkanja čaja ruski se radnik mora da privikne na kavu — no žalosne li boljševičke kave, koja se pravi od svih mogućih surogata: od prženog žira, ječma, zob i t. d. Kilogram takve sovjetske kave stoji u kooperativima oko 30 dinara. Prava tropska je kava vrlo rijetka, a dobiva se samo 100 gr. najednom uz cijenu od 590 dinara po kilogramu. Za sve je namirnice kooperativâ od države određena stalna količina, koju pojedinac može da nabavi; jedino se soli i bibera može dobiti, koliko tko hoće. Uistinu, velike li velikodušnosti i darežljivosti! Slično je i s odjećom i obućom. Na koncu 1930. plaćalo se n. pr. za jedan par cipela 2.900 Din.⁶

Još bismo imali mnogo toga da kažemo o patnjama ruskog radnika pod tiranskim jarmom boljševičkih despota: o nečovječnom postupanju s bolesnim radnicima, o zvjerskoj nesavjesnosti i bezbrižnosti za mnogobrojnih nesreća, koje se radnicima događaju pri poslu;⁷ o haranju svih mogućih zaraznih bolesti među radništvom. — osobito sušice i veneričnih bolesti — koje su posljedica nezdravih i prenatrpanih stanova, svijesnog širenja nemoralnosti i bezvjerja. Napomenut ćemo još — samo s par riječi — pravo sta-

⁶ Vidi: M. Henkart, o. c. passim i Léa Reyserhove: *Ce que j' ai vu en U. R. S. S. en 1929 - 30; Bruxelles, 1931.* Léa R., belgijska radnica, koja je 1929. sa svojim mužem komunistom pošla u Rusiju na poziv boljševičkih agenata, nakon dvogodišnjeg boravka vratila se sva razočarana natrag i u poznatoj brošuri opisuje ropako životarenje ruskog radnika i upozoruje sve belgijske i francuske radnike, neka ne nasjedaju boljševičkim obećanjima i lažima.

⁷ Vidi o tom *Panait Istrati: La Russie Nue* i ostale sveske njegove zbirke *Vers l' autre Flamme*, Rieder, Paris str. 65. ss. Neki su citati navedeni prema ovoj izvanredno dokumentiranoj zbirci.

nje nezaposlenosti u boljševičkoj Rusiji. Sovjeti u inozemstvu rado prave svoju propagandu baš tim argumentom: svuda je po svijetu silna nezaposlenost, samo je kod nas nema.

Prema službenom izvještaju *Truda* (28. VII. 1926.) broj u bilježnih radnika bez posla iznosio je 1,070.900, među koje je uračunato 127.000 nezaposlenih mladića, mjesto 500.000. Za godinu 1927. veli *Trud* od 1. XII. 1927. da je u travnju bilo 1,477.000 nezaposlenih radnika, a ujedno priznaje, da svi nijesu uračunati. Prema izvještajima istoga lista (15. VI. 1928.) broj se nezaposlenih već u siječnju 1928. diže na dva milijuna; te su statistike vrlo prorijedene: Trocki je već za g. 1927. dokazao s mnogobrojnim podacima, da broj nezaposlenih nije 1,477.000 nego 2,275.000. Zna se, da hiljade nezaposlenih radnika ne može da se upiše među »nezaposlene«: mladići, žene, bivši seljaci. Stoga dobri poznavatoci Rusije zaključuju, da je na koncu 1929. i na početku 1930. bilo četiri do pet milijuna nezaposlenih radnika po gradovima, a 15 do 25 milijuna po selima.

Slično zaglupljivanje radničkih masa jest i ona parola od 1927: *sedam sati rada*. Boljševicima je to bilo zgodno i potrebno sredstvo za propagandu u inozemstvu, a kod kuće su međutim gonili radnike na rabotu od 10, 12 i 15 sati, osim hiljada i hiljada sati t. zv. *suplementarnog rada*, što ga radnici tobože dragovoljno obavljaju. Tako se n. pr. *Trud* od 1. VII. 1928. tuži, da se mnogi radnici iscrpljuju: odrasliji rade 12 sati na dan, mladići 10 - 12 sati, žene 10 - 11 sati i još k tomu na močvarnom tlu. 13. kolovoza 1929. javlja, da radnici rade u oblasti Donec 13 sati dnevno. Prema obećanju Radničkog komesarijata imalo je istom na koncu rujna 1930. godine 450.000 radnika započeti s radnim danom od 7 sati. A šta je s ostalih 12 milijuna radnikâ — koliko će oni morati da toga radi — imaju »suplementarnih« sati?⁸ Koje stoga čudo, što je njemačka vlada nedavno počela među svojim radnicima s propagandom, da ne idu u Rusiju znajući dobro, da konačno padaju na teret samim njemačkim vlastima, kad se jednog dana nađu gladni i bez posla na sovjetskoj ulici.

Stavili smo naslov: *Boljševizam - konkretna apologija enciklike Rerum Novarum*. Da, on to uistinu i jest — i to najrječitija i najjasnija apologija.

Apologija: jer je eksperimentalno pokazao, da je enciklikom osuđeni Marksizam naivna i kobna utopija, koja svojim ukidanjem svakog privatnog posjeda gura radnika u bijedu i očaj.

Apologija: jer dokazuje, da su socijalističko-komunističke hipoteze o nekoj potpunoj jednakosti djetinjaste i škodljive tlapnje, koje u pojedincu ubijaju svaku privatnu inicijativu, i sto-

⁸ *Russie Nue*, str. 129.

ga lišavaju narod intelektualnih vođa i tehničkih specijalista (zato i jest Rusija toliko vezana na njemačke i američke inženjere), te bacaju njegovu administraciju u šablonski i nespretni birokratizam, a industriju i privredu u naivne pokuse i ludo razbacivanje užasnih svota.⁹

A p o l o g i j a: jer je konkretno upozorio vas svijet, kamo dovodi marksizam svojim materijalističkim shvaćanjem i tumačenjem života: u državnom životu — do ropstva sviju pod despotskom tiranijom jednoga silnika ili jedne šake bezdušnih ljudi, koji sebe i svoju vlast identificiraju s narodom i državom;¹⁰ u kulturnom i duhovnom pogledu — do sektarskog zaglupljivanja masa, do servilnog kočenja svake misli, do silovitog guranja intelektualaca i narodnih slojeva u službene redove kretenskog bezboštva.

Kakve li razlike od onog širokogrudnog, realnog, duboko ljudskog, a ujedno božanskog rješenja, što ga zacrtava Leo XIII. u svojoj enciklici *R e r u m N o v a r u m!* Neka nam krvavo iskustvo boljševičkih eksperimentacija otvori oči, da brže i jasnije shvatimo, da se pravo i realno rješenje zauzlanog socijalnog problema nalazi u kršćanstvu — k o d P a p e i s a m o k o d P a p e.

Stj. T. Poglajen D. I.

⁹ Tako se n. pr. za obnovu goleme tvornice u Kerču, na Krimu, potrošilo već 20,000.000 rublji, a da se još nije utvrdio ni plan obnove. (*P r a v d a* 8. IX. 1928.) U Balahami, na Volgi, imale se graditi tvornice papira. Predviđena je za to svota od 40,500.000 rublji. Gradilo se tri godine, tvornice još nijesu bile dovršene, a stojale su već 65,300.000. Cijena njihova papira predviđala se na 140 rublji po toni, a onda se radi tolikih troškova digla na 235 rublji. Tipički primjeri sovjetske ekonomije.

¹⁰ Stoga je i *Dumping* samo u marksističkoj državi moguć, gdje se *a priori* negira svaka obaveza prema Bogu, a preko dužnosti prema sugrađanima i bližnjemu se onda lako prelazi, kad se *ex suppositione* sistema u njima gleda samo materija, *životinja* plemenitije ili surovije vrste. Zato Staljin može da u sjevernim šumama samo na jednom mjestu — oko Kotlasa za par mjeseci uništi preko 60.000 ljudskih života, samo da što više drva pribavi za svoj *dumping* (cfr. *Križ*, br. 3.); zato ruski radnik i seljak skapava od gladi, a Parižlije se nabacuju sovjetskom jeftinom ribom, dok Nijemci hrane svoje krmke boljševičkim žitom.

FIAT LUX!

DR. RAMIRO BUJAS I TEREZIJA NEUMANN.

1. G. dr. Bujas i sugestija.

Već negdje na početku g. 1929. pokušao je dr. Bujas strpati i Tereziju Neumann iz Konnersreutha među histeričke osobe. Tim smo povodom napisali u »Životu« ovo: »Naravno, drukčije i ne može da sudi profesor, kome ne postoji Bog kao osobno biće, koji ne priznaje nematerijalne duše, kome je slobodna